

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність. Забезпечення ефективності підприємства є його основним завданням, оскільки насамперед ефективність господарювання визначає рівень розвитку підприємства, а відповідно і його прибутковість. Висока ефективність підприємства досягається завдяки ефективній системі менеджменту, націленій на раціональне використання усіх організаційних ресурсів і постійне удосконалення господарювання через відповідні організаційні зміни.

Основна частина. Оскільки "ефект" у перекладі з латинської означає "результат", то поняття ефективності можна ототожнювати з результативністю. Визначаючи ефективність господарювання слід оцінити результати виробництва. За результат можна брати різноманітні показники, проте основними з них вважаються обсяг виготовленої продукції в натуральному чи вартісному (за оптовими цінами або за собівартістю) виразі і прибуток, які порівнюються з витратами, що дали змогу одержати ці результати. Рівень ефективності виробництва визначається багатьма чинниками. Процес виробництва здійснюється через поєднання факторів, що його визначають: засобів праці (основні фонди), предметів праці (оборотні фонди), робочої сили (трудові ресурси). Крім того, істотним чином на виробництво впливає фінансовий стан підприємства, а також певні технологічні, організаційні, управлінські та інші переваги, що відображаються як нематеріальні ресурси. Таким чином, в процесі оцінки витрат доцільно оцінити участь у процесі виробництва всіх перелічених ресурсів. Виходячи з цього можна дати таке визначення ефективності: ефективність підприємства є комплексною оцінкою кінцевих результатів використання основних і оборотних фондів, трудових і фінансових ресурсів та нематеріальних активів за певний період часу.

Загальна методологія визначення ефективності може бути формалізована таким співвідношенням

$$F = \frac{E}{P},$$

де F – ефективність; E – ефект (результат); P – витрати (ресурси).

Оцінювання організаційної ефективності потребує точних економічних критеріїв. Однак, на наш погляд, єдиної і цілісної методології не створено і донині. Зокрема, тривалий час як критерій ефективності використовували критерій прибутковості. Однак багато організацій хоча і не є прибутковими, проте займають свою нішу на ринку. Значно ближчим до істини є цільовий підхід, за яким кожне підприємство – цілеспрямована система, головною метою якої є досягнення заздалегідь визначених цілей. Тому для оцінювання

ефективності діяльності підприємства необхідна сукупність параметрів ефективності, які відображають міру (ступінь) наближення його до бажаного стану. На нашу думку, критерії ефективності дають змогу оцінити ступінь досягнення поставлених підприємством цілей та результат вирішення його проблем. Вони вказують, наскільки реальний стан системи відповідає уявленню про те, якою вона має бути у спроектованих умовах діяльності.

Систему основних критеріїв, за якими може оцінюватись ефективність діяльності підприємства, наведено у табл. 1. Безумовно, перелік наведених показників можна доповнювати в залежності від цілей аналізу і поставлених стратегічних завдань розвитку. Таблиця 1 ілюструє, що майже всі названі критерії спрямовані на оцінювання внутрішнього середовища підприємства. Але ж успіхи підприємства завжди оцінюються за обсягами її діяльності, що залежить не лише від здатності фірми раціонально використовувати наявні ресурси, а й від її поведінки у зовнішньому середовищі. Однак здатність підприємства впливати на стан зовнішнього середовища здебільшого не може бути чітко визначена, тому методологія оцінювання ефективності діяльності підприємства ґрунтується переважно на показниках внутрішньої ефективності і, зокрема, ефективності управління.

Узагальнюючий, кінцевий результат роботи підприємства оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності: загальним обсягом одержаного прибутку у розрахунку на одиницю витрачених ресурсів. Прибуток та рентабельність (відносний показник прибутку) слугують найважливішими показниками ефективності економічної діяльності підприємства. Життєдіяльність підприємства багато в чому залежить саме від того, якою мірою забезпечена фінансова віддача ресурсів та наскільки досягається рівень прибутковості в процесі формування витрат. Співвідносити витрати і доходи – головне завдання кожного учасника господарської діяльності

Таблиця 1 — Критерії оцінки ефективності діяльності підприємства

Ознака класифікації	Зміст показника	
Загальні критерії ефективності	1. Темпи зростання загальних результатів діяльності (обсягів виробництва та реалізації продукції, суми валового прибутку, частки ринку)	
	2. Рівень загальної рентабельності	
	3. Коефіцієнт фінансової стійкості	
	4. Коефіцієнт платоспроможності	
	5. Зниження витрат на 1 грн. товарної продукції	
Часткові критерії ефективності	Показники ефективності використання трудових ресурсів	1. Темпи зростання продуктивності праці
		2. Коефіцієнт співвідношення темпів зростання продуктивності праці темпів зростання заробітної плати

		3. Частка приросту обсягу виробництва в результаті зростання продуктивності праці
	Показники ефективності використання матеріально-технічних ресурсів	1. Фондовіддача
		2. Коефіцієнт обігу оборотних коштів
		3. Коефіцієнт співвідношення приросту товарної продукції до приросту обігових коштів
		4. Матеріаломісткість продукції
Якісні показники	1. Підвищення рівня якості продукції та послуг	
	2. Стабільність кадрового складу підприємства	
	3. Поліпшення умов праці персоналу	

Пошук способів підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств потребує ретельного вивчення та використання накопиченого світового досвіду роботи з кадрами, зокрема, в питаннях мотивації персоналу до ефективної праці та постійного підвищення кваліфікації. Особливої уваги потребує досвід підприємств, які інвестують у підготовку та перепідготовку кадрів на виробництві, застосовують сучасні системи всебічного оцінювання персоналу, різноманітні форми матеріального та нематеріального заохочення різних категорій працівників до ефективної праці, професійного зростання, а також залучення значної частини персоналу до управління виробництвом (справами фірми). На ефективність діяльності таких підприємств позитивно впливає поєднання методів прямого фінансового впливу з боку держави з непрямим стимулюванням внутрішньо фірмової підготовки через диференціювання податкової політики. Цей інструмент особливо активно використовується у США, де кошти, що спрямовуються на підготовку молодих працівників, повністю звільняються від оподаткування (за умов акредитування місцевими органами влади, тобто гарантування відповідності підготовки встановленим стандартам).

Висновки. Визначення невикористаних резервів підвищення ефективності діяльності підприємства має бути неодмінно пов'язане з оптимізацією різноманітних витрат, зокрема витрат на персонал, на сировину, матеріали, комунальні послуги. В умовах сьогодення особливого значення набувають ресурсозберігаючі технології, методи економії та контролю за втратами сировини у процесі виробництва. В цьому сенсі важливою складовою успіху є розробка і впровадження різноманітних інновацій (організаційних, технологічних, економічних, соціальних тощо), орієнтованих на зростання кінцевого ефекту роботи підприємства та підвищення відповідальності персоналу за результати своєї трудової діяльності.

Бібліографічний список

1. Шегда А.В., Литвиненко Т.М., Нахаба М.П. Економіка підприємства: Навч. посібник. – К.: “Знання-Прес”, 2002. – 335 с.
2. Бойчик І. М. Економіка підприємства: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, доповн. 1 переробл. – К.: Атіка, 2006. – 528 с.